

УДК [130.2:165.23]

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.47.4>

ОБГРУНТУВАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОГО І ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ В ІНТЕРПРЕТАТИВНІЙ АНТРОПОЛОГІЇ К. ГІРЦА

Юрій Брагін

*Державний біотехнологічний університет,
Науково-навчальний інститут менеджменту, адміністрування та права, кафедра ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін
вул. Алчевських, 44, 61002, м. Харків, Україна*

Тетяна Брагіна

*Харківська державна академія культури, факультет хореографічного мистецтва,
кафедра народної хореографії
Бурсацький узвіз, 4, 61057, м. Харків, Україна*

Статтю присвячено проблемі експлікації способу розмежування природничо-наукового і гуманітарного знання, застосованого Кліффордом Гірцем. Відзначається, що К. Гіртц замість теоретико-пізнавального, логічного розмежування методів гуманітарного і природничо-наукового знання указує на певний акт фундації, чим підміняє логічне обґрунтування методу історіографічною констатацією факту. Авторами доведений перехід К. Гірца від «поляризації інтелектуального світу» до «відстеження його неясних взаємозв'язків». Така зміна формату має прийняти за вихідний пункт образ і реальність існування множини різних дослідницьких спільнот у гуманітарних і природничих науках.

Авторами підкреслено, що гуманітарні, і природничі науки змінюються не тільки у своєму змісті, але і у своєму характері як форми життя, способи буття у світі, як значущі системи людської дії вони конструюються у часі.

Аргументовано, що сенс відмінності наук про природу і наук про культуру є історичним продуктом розвитку науки так само, як і її поняття. Адже і поняття сенсу, саме як поняття, змінюється у ході історії.

Визначено орієнтованість наук про культуру на вичерпність знання окремого об'єкта, а природничих наук – на універсальність знання, експоненціальне зростання обсягу матеріалу, який може бути підведеним під їхні поняття. Науки про культуру мають подавати частину культурної дійсності як окреме, обмежене, вичерпане явище, а науки про природу – частину реальності як «екземпляр» абстрактного виміру дійсності. З'ясовано спосіб формування природничо-наукових репрезентацій, який вказує на теоретичну невичерпність їхнього змісту, а спосіб формування культурологічних репрезентацій – на фактичну вичерпаність змісту феномена (тобто на вичерпаність репрезентаційних можливостей сучасної наукової ситуації і відповідної культури наукового дослідження).

Ключові слова: Кліффорд Гіртц, науки про природу, науки про культуру, інтерпретативна антропологія.

Актуальність нашого дослідження визначається тим, що процес оновлення методологічної культури сучасної науки, зміна парадигми сучасних наукових програм вимагають вхідження вітчизняної філософської думки в контекст світової філософії.

Актуальність теми дослідження посилюється процесом оновлення методологічної культури сучасної науки. Ситуація, що склалася на теперішній час у філософських науках, потрактовується багатьма теоретиками як кризова. На нашу думку, проблема полягає,

перш за все, у пошуку визначеності, чи пов'язана вказівка на кризу зі станом дійсності, чи з кризою пізнавальної здатності. Зростаюча динаміка соціально-економічних і духовних процесів викликає необхідність пошуку засобів пізнання, які б давали можливість пояснити і вирішити виникаючі проблеми. Історичний шлях, пройдений нашою країною за останні десятиліття, свідчить, що некритичне сприйняття і перенесення на власний ґрунт загальних стандартів приводить до трагічних наслідків. Отож, схема «абстрактної форми, втіленої в конкретному змісті», демонструє свою недієздатність.

Наукова спадщина К. Гірца була предметом студії Ю. В. Джулая. Він розглядав герменевтичний підхід до теорії в культурній антропології на прикладі концепції К. Гірца [1]. Автор відзначає вплив герменевтичних теорій В. Дільтея і П. Рікьора. Разом із тим він підкреслює, що констатація єдності понять і теорій, розділених у культурному просторі і часі, веде до ідеї телеологічного розвитку науки. Автор стверджує, що можна констатувати вплив на К. Гірца ранніх праць В. Дільтея, у той час як більш пізній проект обґрунтування методології гуманітарного знання не є пов'язаним з герменевтикою.

Значний інтерес до наукової спадщини К. Гірца культивувався у зарубіжній науковій літературі. К. Дель Кейро та Дж. Джарамілло Марін досліджували антропологічний проект К. Гірца, кваліфікуючи його як символічну, герменевтичну або інтерпретаційну антропологію. Вони відзначають амбівалентність студій Гірца: на думку одних, інтелектуальний проект Гірца був революційним, тоді як на думку інших, він був реакційним, проблематичним або позбавленим теоретичної строгості. Автори висвітлили вплив на сучасну суспільну думку деяких основних теоретичних та емпіричних ідей, запропонованих К. Гірцем [3].

Б. Толен відзначає, що дослідники-інтерпретатори, які часто посилаються на праці Гірца, зосереджуються на сприйнятті точки зору місцевих жителів, насиченому описі та культурі читання як тексту. Автор стверджує, що рекомендації Гірца не можуть надати вагомих підстав для прийняття однієї інтерпретації соціального явища над будь-якою іншою [10]. Однак при найближчому розгляді робота Гірца демонструє сильніший підхід – такий, що у важливих моментах відповідає ідеалу І. Лакатоса щодо витонченої фальсифікації. Цей перегляд фактичного підходу Гірца спонукає до перегляду суворої дихотомії, яка часто проводиться між інтерпретаційними та іншими типами досліджень у таких галузях знань, як державне управління та політичні науки.

Б. Уайт називає К. Гірца «генієм інтерпретативної антропології», у той же час вказуючи на парадоксальність ученого, який черпав натхнення не з великих традицій антропології чи соціології (за винятком М. Вебера), а від лінгвістичної філософії та літературного критицизму, творчо застосовуючи їх до свого матеріалу [11].

А. Коссу вважає К. Гірца ключовим героєм у розвитку інтерпретативної соціальної науки. Позиція Гірца в інтелектуальній дискусії полягала в тому, що він зробив внесок у розвиток теорії культури, яка могла б розглянути проблеми, що залишилися невирішеними структурним функціоналізмом і теорією дії [2].

М. М. Крейді та П. Д. Мьорфі висловлюють думку про вплив ідей К. Гірца на гуманітарні та соціальні науки і намагаються відслідкувати його вплив на медіа та комунікаційну науку. Автори вбачають потенціал теорії Гірца для дослідження глобальної комунікації, вказують на теоретичну спорідненість інтерпретативної антропології Гірца та студіями комунікації. Вони досліджують, як поняття локального у Гірца може служити контекстом для нового розуміння влади в дослідженнях глобальної комунікації. З огляду на це автори переходять до аналізу поняття транслокалізму, як воно виявляється в роботі Гірца [7].

Метою нашої розвідки є встановлення способу розмежування природничо-наукового знання і гуманітарного знання, застосованого Кліффордом Гірцем.

На думку К. Гірца, твердження про наявність «прірви, дихотомії», а не «простої відмінності» між гуманітарними і природничими науками наслідують концепціям Naturwissenschaften і Geisteswissenschaften, verstehen і erklären В. Дільтея, які згодом були сприйняті Гайдегером, Гадамером, Рікбором і Габермасом. Тут відбувається «гомогенізація природничих наук», їхнє перетворення на «опозитний ідеал», «постійного інакшого» шляхом обґрунтування їхнього «спеціального відношення до реальності». При цьому з'являється «небезпека прийняття об'єктивного редукціонізму», як неминучого наслідку використання природничих наук у якості засобу пояснення людської поведінки «без утворення більш детальної і диференційованої картини того, чим вони є» [5, р. 145, 146]. Автор пояснює це положення посиланням на вислів Т. Куна про те, що уявлення XVII століття про «Всесвіт, як механізм, було ґрунтовною об'єктифікацією, джерелом... розвитку» наукової свідомості [5, р. 146–147]. К. Гірц підкреслює, що зростає небезпека ізоляції природничих наук «у застарілому сенсі їхньої цілі і сутності... ззовні меж досяжності герменевтичної свідомості». Здійснюється «схематизація» або шляхом заперечення їхнього історичного розвитку, або шляхом його зведення до ускладнення епістемологічної парадигми XVII століття, за допомогою чого обґрунтовується твердження про те, що природничі науки утворюють власний ізольований світ. К. Гірц робить висновок: «Твердження, що історія природничих наук полягає у розвитку єдиного для усіх акту фундації..., заперечує... історіографічні розвідки науки...» [5, р. 146, 147].

Відзначимо, що тут К. Гірц замість теоретико-пізнавального, логічного розмежування методів гуманітарного і природничо-наукового знання указує на певний «акт фундації», тобто підміняє логічне обґрунтування методу історіографічною констатацією факту. Відповідно «уявлення про Всесвіт, як механізм», тобто теоретична схема обґрунтована логічно, перетворюється на перформативний акт, вислів, «історичну річ», яка мала місце. Саме у цьому сенсі «історичної речі», акту твердження, який відбувся, а не логічного обґрунтування, і розуміє К. Гірц «ґрунтуючу об'єктифікацію». Отже, всупереч ідеалу історіографічної вірогідності, який стверджує автор, неокантіанський фундаменталізм наук про дух В. Дільтея, котрий є характерним для того періоду розвитку соціальних наук, заміщується постмодерним релятивізмом [4].

На думку К. Гірца, слід змінити підхід до цього питання, перейти від «поляризації інтелектуального світу» до «відстеження його неясних взаємозв'язків» [5, р. 149–150]. Така зміна формату має прийняти за вихідний пункт «образ і реальність» існування множини різних дослідницьких спільнот у гуманітарних і природничих науках. Воно має відмовитись від «дільтеєвської концепції двох континентальних заходів, один з яких приводиться у рух ідеалом неупередженої свідомості, котра шукає когнітивні вірогідності абсолютного світу встановлених фактів..., інша – ідеалом зацікавленого суб'єкту, що бореться з невідзначеністю знаків і виразів для прочитання сенсу інтенціональної дії». За виразом К. Гірца, ми маємо тут справу з «архіпелагом, між островами якого... існують комплексні і розгалужені відносини, можливі способи упорядкування яких близькі до нескінченності». Він підкреслює: «Ми маємо звільнити себе для того, аби встановлювати чи розривати зв'язки між сферами наукового інтересу так, як нам вважається доречним і продуктивним, не судити наперед, які знання можуть бути витягнені, і що чому відповідає або що має неминуче витікати завжди і всюди («дедуктивний натуралізм») з намагань подолати ймовірно нездоланні методологічні межі» [5, р. 150].

Іншими словами, рефлексія має не наслідувати синтетичній схемі встановлення єдності, яка витікає з теоретико-пізнавального факту єдності суб'єкту пізнання і єдності розуму, а змінювати форму відповідно до фактичного багатоманіття культурних феноменів, уподібнюватись до нього. Логічне обґрунтування когнітивного процесу має бути

замінене на метод уподібнення репрезентацій констеляціям фактів, що піддаються наочному спостереженню. Концептуальний апарат науки має відтворювати багатоваріантність способів існування наукових спільнот. Відповідно і наукове пояснення має не апелювати до синтетичної єдності поняття, а демонструвати багатоманіття відмінностей (або розрізень, що утворюються) у способах існування наукових спільнот. Вочевидь, знаходити протиріччя між якістю загальності поняття і різноманітністю фактів, що спостерігаються, можна лише при ототоженні підґрунтя буття і підстави пізнання, тобто у тому разі, коли поняття субстантивуються.

Наслідуючи Д. Едельману, К. Гірц визначає об'єктивізм як такий погляд, який уважає, що світ має «структуру, котра складається з сутностей, властивостей і їхніх взаємовідносин» і приписує об'єктивне існування «логічним відносинам між речами». Істинність репрезентації тут визначається тим, наскільки вірно вона відображає реальність. «Репрезентаціоністський погляд» на природу допускає наявність «відображення між свідомістю і природою». Можливість такого відображення виглядає вірогідною доти, доки не приймається до уваги те, «як насправді проявляє себе свідомість у людських істотах, які мають тіло». При розгляді свідомості «за місцем» її існування, «тобто в мозку», об'єктивістська точка зору стає «неприйнятною» [5, р. 151, 152].

Відзначимо, що розгляд певних моментів інтерпретативної антропології «за місцем» їхнього існування, також робить їх проблематичними. Наприклад, визнання того факту, що соціальні значення існують «ззовні» дослідника, формує проблему пояснення того, як вони потрапляють до нього «усередину», тобто проблему інтерсуб'єктивності, яку інтерпретативна антропологія не вирішує. Сутність справи полягає у тому, що при формуванні об'єкта відбираються лише релевантні для вирішення поставленої задачі аспекти. Так, «місце існування» є релевантним аспектом зоології, а не когнітивної науки. Слід брати до уваги і те, що наукове поняття свідомості, (а саме про поняття свідомості і має розмірковувати теорія пізнання), не «знаходиться в мозку», як не знаходиться у ньому і поняття трикутника. (Тут поняття свідомості позначає не метафізичну сутність, чи здатність антропоїда, а когнітивну передумову. Об'єктивним воно є не тому, що уявляється як «окрема зовнішня річ», незалежна від свідомості і тіла людини, а внаслідок необхідності його признання у якості обов'язкового елемента теорії, продукту наукового розвитку). Але оскільки К. Гірц розглядає перформативний аспект, то термін «свідомість» тут має позначати ментальний стан антропоїда, який здійснює акт, котрий піддається інтерпретації. Але і у цьому разі воно може вважатися таким, що «знаходиться у мозку», тільки якщо воно розглядається як «річ», тобто у природній, а не науковій установці. Відтак, за версією К. Гірца, свідомість не є джерелом об'єктивності, оскільки являє собою факт наявності певного ментального стану, отож, як і будь-який факт є випадковим. Об'єктивність же надається діям дослідника шляхом приведення їх у відповідність до «об'єктивних», (тобто незалежно від нього існуючих), норм наукової спільноти, до котрої він належить. Відтак, наслідуючи Б. Латуру, К. Гірц замінює універсальність розуму універсальною домінацією норм, створених «науковою формою життя», над нормами інших соціальних спільнот [8, р. 71, 109, 110].

К. Гірц указує на той факт, що опозиція «бінарним уявленням про «структурний взаємозв'язок речі у цілому»» виходить від представників герменевтичного напрямку, які прагнуть «захиститися від безоглядного об'єктивізму». Він констатує, що розгляд науки з «інтерпретивістської» точки зору, зверненої на «множину розділених дослідницьких спільнот», починає «замішувати або... ускладнювати дільтеївську картину, у владі котрої ми перебували такий довгий час». Усі гуманітарні дослідження науки, присвячені «проясненню форм життя, що практикуються» у взаємозв'язку з апаратно-матеріальним устаткуванням науки і реальними формами її організації, не обмежують свої задачі «виявленням

інтерсуб'єктивних світів індивідів» [5, р. 153, 154]. Наслідуючи Б. Латуру і Е. Пікерінгу, він стверджує: «Машини, об'єкти, ... артефакти, інструменти є занадто підручними для того, щоб сприйматися як зовнішніє тому, що відбувається, як цілковитий апарат, позбавлений значення. Ці прості «речі» мають бути введені в оповідання, і коли це трапляється, воно набуває незвичної (heteroclité) форми – сплетіння людських і нелюдських агентів у інтерпретивістському наративі». Своєю конструкцією ці наративи осягнуть «непоєднувані світи культури і природи, людської дії і фізичного процесу, інтенціональності і механізму». Ці моменти не розглядалися соціологією науки, сконцентрованою на «екстерналістських» питаннях соціального улаштування науки, системі її фінансового стимулювання і культурних нормах, що нею керують. При цьому «інтерналістські» питання, пов'язані зі змістом і практикою науки як такої, залишалися за межами дослідження [5, р. 154; 109, с. 66, 74, 84, 87; 9, р. 3, 7, 26, 28].

Відзначимо, що терміни «інтерналізм» і «екстерналізм» є свідченням прийняття повсякденного, речового уявлення про реальність. Фізичне місцезнаходження розглядуваної «речі» не має значення для логіки пізнання. Об'єктом рівною мірою може бути і «внутрішня» думка і «зовнішня» зоряна система. Питання полягає лише у тому, як визначити множину даних, які є релевантними для конструювання об'єкта дослідження. Сутність справи полягає у способі присутності об'єктів у когнітивному процесі. Для К. Гірца же має значення спосіб наявності речей у дискурсі. Разом із тим, не можна не визнати, що питання того, наскільки конститутивним для результату дослідження є спосіб його дискурсивного впровадження, становить наукову проблему. У межах прийнятого тут когнітивного підходу вважається за доцільне розглядати її не шляхом пояснення просування наукового результату, а з точки зору формування об'єкту. Критерієм відбору релевантних для опису дій дослідника є їхня роль у досягненні наукового результату. Відтак, у послідовності актів, які визначають об'єкт дескрипції, вихідним пунктом є наявність наукового результату. Тому обґрунтування методу має відслідковувати логіку процесу пізнання, який формує предмети. У К. Гірца же йдеться про пояснення, яке використовує у якості базису констеляцію факторів, котрі передують науковому результату.

Лише у сучасний період, підкреслює К. Гірц, сформувався «інтерпретативістський підхід, той, який намагається розглядати науку як узгоджену взаємодію думки і речей». Він потрактує «науку не як мутний соціальний осад, а як значущу соціальну дію». І гуманітарні, і природничі науки «змінюються не тільки у своєму змісті, ... але і у своєму характері як форми життя, способи буття у світі, значущі системи людської дії... вони конструюються у часі... і тому будь-яке уявлення про них, яке залишається незмінним, ... приречене на перетворення у темний міф» [5, р. 155].

У ході зведення наукової «форми життя» до значення об'єктивних соціальних дій її учасників автор не бере до уваги когнітивне значення, яке є конститутивним для науки. Як ми підкреслювали, відбір дій, які слід відносити до наукової «форми життя», ґрунтується на їхній значущості для отримання нового знання. Відповідно і предмет наукового дослідження, формування якого тут когнітивно передують визначенню дій учасників «форми життя», не може бути з них витягнений. К. Гірц стає заручником відкинутої ним схеми «ґрунтуючої об'єктифікації», оскільки об'єктивні соціальні дії наукових акторів приймаються ним у якості фактора, який визначає процес дослідження. У автора же предметом розгляду є не специфіка буття пізнавальних актів, а специфіка буття соціальних дій учасників наукового процесу. Ці дії можуть бути включені у певну пояснювальну схему формування результатів дослідження, оскільки вони є його фоном, його «соціотехнічною» базою. Сутність питання же полягає у тому, чи мають вони бути частиною усіякої пояснювальної

схеми? Відповідь на це питання може дати тільки абстрактний аналіз когнітивних актів. Тому для того, щоб з'ясувати конститутивність поняття предмета дослідження слід, у відповідності до позиції В. Дільтея, перейти від аналізу наявних теоретичних «речей», – продуктів даної наукової «форми життя», – до аналізу процесу їхнього формування.

Соціальні дії членів наукової спільноти не мають формувати когнітивну специфіку саме тому, що вони демонструють специфіку їхнього соціального буття. Якщо соціальне буття являє нам специфіку когнітивного процесу, то «хто» тоді демонструє специфіку соціальності? Адже соціальне не може мати два предмета, тобто формувати дві різні предметні тканини. Тому К. Гірц має або розглядати «соціальне» як матеріальне середовище функціонування наукової спільноти, тобто приймати «соціальне» як базу пояснення, нижче розташований шар відкинутого ним уявлення про структуру реальності, або має обґрунтувати наявність у соціальності двох предметів.

Тут вималюється друга відмінність, яку не бере до уваги К. Гірц, – логічне розмежування пояснення і обґрунтування. Пояснення результатів наукової діяльності може використовувати у якості своєї бази дані множини наук: соціології, психології, етнології, біології, економіки і ті. Вірним є і зворотнє: будь-яка наука, наприклад соціальна, може бути інструментом нескінченної множини пояснень (у тому числі пояснень, які суперечать одне одному). Пояснення подає саме розглядуваний факт, тобто свій предмет, але при цьому не може розповсюджуватись на інші факти. Обґрунтування же є доказом застосовності певного методу до всіх фактів, які відповідають визначеним критеріям. Воно демонструє нам абстрактну текстуру матеріалу, який може бути дослідженим у визначений спосіб. Тому кожне (соціальне, психологічне, математичне і т.і.) обґрунтування має власну, єдину специфіку. У протилежному випадку ми стикнемося з абсурдною ситуацією, коли одна наука вивчає різні предмети. Отже, сутність справи може бути зведеною до розрізнення *quaestio facti* і *quaestio juris* [6].

На думку К. Гірца позиція «супротиву вторгненню «моделі природничих наук»» у науки про людину «фактично поділяє точку зору свого опонента про те, що існує така модель, єдина, чітко визначена й історично нерухома, яка керує сучасними дослідженнями речей і матеріальностей;... проблема, просто, полягає у тому, аби обмежити її властивою для неї сферою – зірками, камінням,... хвилями, частинками, – і тримати її подалі від тих тем, де предметом є «предмет»». За його оцінкою, це є «незграбне, ненасичене і неточне потрактування», яке призводить до «штучного відчуження» природничих наук [5, р. 156].

Як підкреслює К. Гірц, антропологія і психологія будують свої предметні області у відповідності до розмежування культури і свідомості або культури і духа. Задача полягає у встановленні «певного мостового поєднання між світом, який міститься у голові людини, і світом ззовні неї». Її вирішення, на його думку, має ґрунтуватися на ідеях Л. Вітгенштейна, на запереченні того, що мозок людини здатний на «автономне функціонування», яке не залежить від контексту культурних систем [5, р. 203–205]. За К. Гірцем, «кoeволюція тіла і культури», «причетність значення думці і думки практиці» передбачає, що розуміння біологічної, психологічної і соціокультурної сфер полягає не в побудові «ієрархії ланцюга буття, який простягається від фізичного і біологічного до соціального і семіотичного, де кожний рівень є похідним і залежним від... того, який розташований нижче». Ці явища не прояснюються і в ході розгляду їх як «суверенних реальностей, зачинених окремих областей», пов'язаних зовнішніми факторами. На думку автора, ці сфери є «конститутивними одна для одної, взаємно конструктивними». Тому вони мають розглядатися «як комплементарні частини, а не рівні, як аспекти, а не сутності, як ландшафти, а не області» [5, р. 205, 206].

Відтак, сутність питання зводиться до поєднання «зовнішнього» і «внутрішнього» аспектів теорії. Але сама проблема формується у речовій формі. Сутність справи від початку зводиться до визначення взаємозв'язку речей (тіла і культури, свідомості «у голові» і культури «ззовні неї»). Автор заперечує спроможність ієрархічної схеми, яка укорінює верхній структурний шар соціуму у шарі, що лежить нижче, тобто відкидає вірогідність «грунтуючих об'єктифікацій». Але оскільки йдеться про «об'єктифікацію», то пояснення, яке бере за базис розташований нижче рівень структурної схеми, в неявний спосіб ототожнюється з логічним обґрунтуванням. Відкидається пояснення генези феномену за допомогою «базисної речі, яка існує ззовні», але приймається схоплення предмету, як «самої речі, яка міститься усередині». Відповідно відокремлення онтологічного і когнітивного аспектів аналогізується з розмежуванням «зовнішньої» і «внутрішньої» речей. «Обґрунтування» потрактовується не як логічна схема, котра дозволяє у науковий спосіб сформувати «зовнішні» референти «внутрішніх» понять, а як схема пояснення, котра приписує роль причини «зовнішній речі». Проблема «прориву до об'єктивності» ніби-то відсутня – адже інтерпретативній антропології доступні «самі речі». При цьому структура соціуму подається не у вигляді багатьох пов'язаних субстанцій, а як єдиний предмет, що має багато аспектів. Але оскільки цей предмет аналізується в обрії вихідної речової когнітивної установки, то він і не може уявлятися автором нічим іншим як річчю. Виявляється, що річ, знищена «ззовні» як метафізична сутність або «грунтуюча об'єктифікація», весь час існувала «усередині». Незважаючи на те, що йдеться не про «сутності, а ландшафти», не про «рівні, а аспекти», залишається нез'ясованим, як теза доступності «самої речі» узгоджується із запереченням сутностей.

К. Гірц стверджує комплементарність і взаємну конститутивність «аспектів», але не «сутностей». Аспект є абстрактною характеристикою. Він не може бути конститутивним сам собою, але тільки за посередництва суб'єкту, який формує об'єкт. Але суб'єкт пізнання не здійснює конститутивної функції у інтерпретативній антропології, якій доступні об'єктивності «самі по собі». Тому К. Гірц має або розмірковувати про взаємозв'язок відкинутих ним «сутностей», (на які мають перетворитися наділені конститутивністю абстрактні аспекти), або про формування дослідником об'єкту у ході синтезу абстракцій. Але в авторському дискурсі речі і поняття відносяться до одного класу: йдеться одночасно і про мозок (brain) и про свідомість (mind), і про сутності і про їхні аспекти [5, р. 205–206].

Таким чином, сенс відмінності наук про природу і наук про культуру є історичним продуктом розвитку науки так само, як і її поняття. (Адже і поняття сенсу, саме як поняття, змінюється у ході історії.) Науки про культуру орієнтовані на вичерпність знання окремого об'єкта, у той час як природничі науки – на універсальність знання, експоненціальне зростання обсягу матеріалу, який може бути підведеним під їхні поняття. Культурологія має подавати частину культурної дійсності як окреме, обмежене, вичерпане явище, а науки про природу – частину реальності як «екземпляр» абстрактного виміру дійсності. Тому спосіб формування природничо-наукових репрезентацій вказує на теоретичну невичерпність їхнього змісту, спосіб формування культурологічних репрезентацій – на фактичну вичерпаність змісту феномена (тобто на вичерпаність репрезентаційних можливостей сучасної наукової ситуації і відповідної культури наукового дослідження). Перспективними напрямками подальших досліджень є уточнення положень вчення К. Гірца стосовно головних рис герменевтичної парадигми та порівняння двох типів відчуття реальності: переживання, яке сформоване у «внутрішньому» досвіді індивіда і є продовженням його екзистенціальності, й відчуття «отожності», ідентифікованості індивіда, яке детермінується «зовнішніми» культурними значеннями.

Список використаної літератури

1. Джулай Ю. Кліфорд Гіртц: герменевтичний підхід до теорії в культурній антропології. Магістеріум. Київ : Нац. ун-т «Кієво-Могилян. акад.». 2001. Вип. 19: Культурологія. С. 123–128.
2. Cossu A. Clifford Geertz, intellectual autonomy and interpretive social science. *American Journal of Cultural Sociology*. 2021. P. 347–375. <https://doi.org/10.1057/s41290-019-00085-8> (дата звернення: 04.03.2023).
3. Del Cairo C., Jaramillo Marin J. Clifford Geertz and the Assembly of a Critical Anthropological Project. *Tabula Rasa* [online]. 2008. 8. P. 15–44. <http://www.scielo.org.co/pdf/tara/n8/n8a02.pdf> (дата звернення: 02.02.2023).
4. Dilthey Wilhelm: *Einleitung in die Geisteswissenschaften. Versuch einer Grundlegung für das Studium der Gesellschaft und der Geschichte*. Bd. 1. Leipzi: Duncker & Humblot 1883. https://www.europeana.eu/en/item/2048605/data_item_bbaw_dta_16201 (дата звернення: 27.01.2023).
5. Geertz C. *Available Light: Anthropological Reflections on Philosophical Topics*. Princeton : Princeton University Press. 2000. 271 p.
6. *Geschichte und Naturwissenschaft. Rede zum Antritt des Rectorats der Kaiser-Wilhelms-Universität Strassburg* gehalten von Dr. Wilhelm Windelband o. Professor der Philosophie <https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/windelband1894/0009/image,info,thumbs> (дата звернення: 27. 01.2023).
7. Kraidy M. M., Murphy P. D. Shifting Geertz: Toward a Theory of Translocalism in Global Communication Studies. *Communication Theory*. 2008. 18 (3). P. 335–355. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2008.00325.x> (дата звернення: 15.03.2023).
8. Latour B. *Nous n'avons jamais été modernes. Essai d'anthropologie simetrique*. Paris: La Decouverte, coll.L'amillaire. 1991. 211 p.
9. Pickering A. *The Mangle of Practice. Time, Agency, and Science*. Chicago; London: The University of Chicago Press. 1995. Vol. XIV. 281 p.
10. Tholen B. Bridging the gap between research traditions: on what we can really learn from Clifford Geertz <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19460171.2017.1352528?scroll=top&needAccess=true&role=tab&aria-labelledbyby> (дата звернення: 03.04.2023).
11. White B. Clifford Geertz: Singular Genius of Interpretative Anthropology. *Development and Change*. Forum 2007. Volume 38. Issue 6. P. 1187–1208. <https://onlinelibrary.wiley.com/toc/14677660/2007/38/6> (дата звернення: 10.04.2023).

JUSTIFICATION OF THE DISTINCTION BETWEEN NATURAL-SCIENTIFIC AND HUMANITARIAN KNOWLEDGE IN C. GEERTZ' INTERPRETIVE ANTHROPOLOGY

Yurii Brahin

*State Biotechnological University,
Educational and Scientific Institute of Business, Management and Law,
UNESCO Department "Philosophy of Human Communication"
and Social and Humanitarian Disciplines
Alchevskich str., 44, 61002, Kharkiv, Ukraine*

Tetiana Brahina

*Kharkiv State Academy of Culture,
Faculty of Choreography,
Department of Folk Choreography
Bursatsky uzviz, 4, 61057, Kharkiv, Ukraine*

The article is dedicated to the problem of explication of the method of distinguishing natural-scientific and humanitarian knowledge, applied by Clifford Geertz. It is noted that C. Geertz, instead of a theoretical-cognitive, logical distinction between the methods of humanitarian and natural-scientific knowledge, points to a certain act of foundation, which replaces the logical justification of the method with a historiographical statement of fact.

The authors prove the transition of C. Geertz from "polarization of the intellectual world" to "tracing its unclear interrelationships". Such a change in format should take as a starting point the image and reality of the existence of a multitude of different research communities in the humanities and natural sciences. The authors emphasize that humanitarian and natural sciences change not only in their content, but also in their nature as forms of life, ways of being in the world, as significant systems of human action, they are constructed over time.

It is argued that the meaning of the difference between natural sciences and cultural sciences is a historical product of the development of science, as well as its concepts. After all, the concept of meaning, precisely as a concept, changes in the course of history. It has been determined that the cultural sciences are oriented towards the completeness of knowledge of a single object, and the natural sciences are oriented towards the universality of knowledge, the exponential growth of the amount of material that can be subsumed under their concepts.

The sciences of culture should present a part of cultural reality as a separate, limited, exhausted phenomenon, and the sciences of nature should present a part of reality as an "instance" of an abstract dimension of reality. The method of formation of natural and scientific representations is clarified, which indicates the theoretical inexhaustibility of their content, and the method of formation of cultural representations indicates the actual exhaustiveness of the content.

Key words: Clifford Geertz, natural sciences, cultural sciences, interpretive anthropology.